

УДК 32.019.5

Ю. В. ВІЗНИЦЯ

СПІН-ДОКТОРИНГ І ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИМ ІСТЕБЛІШМЕНТОМ У МЕДІА

У статті розглянуто використання спін-докторингу в медіа як технології впливу на громадську свідомість. Досліджено типології спін-докторингу, етапи, методи та цілі його використання. Проаналізовано особливості використання спін-технологій українським істеблїшментом у сучасному політичному процесі на прикладах інформаційних кампаній, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України та розслідуванням злочинів проти учасників Революції Гідності. Зроблено висновок про недоречність використання істеблїшментом практики дезінформації й викривлення фактів, особливо стосовно подій, які гостро переживає суспільство.

Ключові слова: спін-технологія, спін-докторинг, типологія спіну, етапи застосування спін-технології, громадська довіра.

Суб'єкти політичного процесу все частіше змушені працювати із широким спектром інтернет-ресурсів: приватними блогами, форумами, популярними сайтами. Дослідники зазначають, що в багатьох країнах набувають розвитку інститути так званої «е-демократії», започатковуються експерименти з проведення в Інтернеті голосувань до різних органів влади. Сучасні люди об'єднуються за посередництва Інтернету для вирішення громадських проблем, організовують публічні акції. При цьому стає все більш популярною ідея створення на базі Інтернету інститутів прямої демократії, у роботі яких зможе взяти участь кожний користувач. У підсумку пряма інтернет-демократія, на думку ряду дослідників, із часом прийде на заміну сьогоднішній представницькій парламентській [6, с. 22]. Інтернет-комунікація стала одним з найважливіших засобів мобілізації під час масових протестних акцій другого десятиріччя ХХІ ст. від Марокко до України, які призвели до наслідків геополітичного масштабу.

Нова реальність, пов'язана зі зростанням значення засобів масової комунікації в політичному процесі, покликала до життя нові технології впливу в інформаційному просторі. Одна з характерних, відомих і поширених медіатехнологій увійшла в обіг під назвою «спін» або «спін-докторинг».

Метою статті є спроба розкрити суть технології «спіну» та проаналізувати деякі особливості її застосування в медіапросторі України, зокрема, представниками істеблїшменту.

У західній політичній науці проблематика застосування спін-технології як показового методу контролю в інформаційному просторі широко висвітлюється, починаючи з кінця 1980-х рр., зокрема в працях таких політологів, як: Б. Брюс, Ф. Ессер, Г. Куртц, П. Річардс, Д. Уоттс та ін. Серед українських дослідників до цієї тематики плідно долучалися О. В. Гуляєв, Д. В. Ольшанський, Г. Г. Почепцов, С. В. Савченко та ін.

Словосполучення «спін-доктор» уперше пролунало на перших шпальтах «Нью-Йорк Таймз» у 1984 р. для назви агентів зі зв'язків з громадськістю високої кваліфікації, які прагнули запропонувати журналістам використовувати підготовані інтерпретації опису телевізійних дебатів між Роналдом Рейганом і Волтером Мондейлом, які щойно відбулись. З англійської слово spin можна перекласти як «крутіння», «обертання». Вочевидь, його можна порівняти із загальновідомим словом «спінінг», що увійшло в нашу мову як назва рибальського приладдя. До політичного лексикону «спін» увійшов, імовірно, з тенісної термінології, де цим виразом називають особливо складний, «кручений» удар по м'ячу. У політтехнологічному і PR-середовищі «спін» означає практику подачі подій у більш сприятливому вигляді. Webster's Universal College Dictionary (1997) зараховував spin до сленгових виразів.

Одне з визначень терміна «спін-доктор» вказує, що це «дехто, переважно у сфері політики, який прагне вчиняти дії стосовно громадської думки, викривлюючи інформацію, яку публіка отримує через ЗМІ» [5, с. 74]. Одночасно зазначають, що цей термін має ряд негативних конотацій, таких як маніпулятор, конспіратор, пропагандист, і навіть «сила зла в серці публічної політики» [5, с. 74]. До речі, у Великій Британії термін «спін-доктор» набув ширшого тлумачення, ніж у США, залучивши до свого змісту «всі види політичних консультантів, PR-консультантів і співробітників виборчих штабів» [5, с. 76]. При цьому найбільший попит на спін-доктора пов'язаний з виправленням висвітлення події в медіапросторі після того, як інформаційний розвиток набув несприятливого забарвлення. Спін-формат потоку новин, що виступає як сурогатна реальність, визначає свідомість реципієнта, який не здатен протистояти цьому потоку. Практика спіну – це і є спін-докторинг, тобто професійний вплив на суспільну свідомість засобами маніпуляції інформаційним потоком. О. В. Гуляєв зазначає, що спін-докторинг – це набір прийомів, технологічних інструментів досягнення бажаного для суб'єкта результату на етапі сприйняття певної новини (події) реципієнтами й на етапі її резонансу; це вміння передбачати реакції цільових аудиторій, уміння інтерпретувати події, уміння ефективно здійснювати комунікаційні кампанії. Особливо значущою є ця діяльність у період, коли суб'єкт діяльності потрапляє в кризову ситуацію [4, с. 138]. Відомий дослідник комунікаційних технологій Г. Г. Почепцов наводить приклади методів управління інформаційним простором засобами спін-докторингу [4]. Д. Уоттс сформулювала типологію використання спіну, яка стала загальноновизнаною [7, с. 121]. І хоча ця типологізація є предметом подальших спроб пошукових варіантів інтерпретацій, проте якісно відмінних підходів так і не було запропоновано [5, с. 78].

Серед суб'єктів політичного процесу, які не гребують користуватися послугами спін-докторингу, держава та її інституції, мабуть, не можуть бути винятками. Посадових осіб високого рангу, навіть якщо вони виступають у приватних блогах, громадськість сприймає не як приватних осіб, а

як носіїв публічної влади. Їх оцінка подій і позиція з тих чи інших питань так чи інакше є офіційним сигналом для суспільства й інших суб'єктів політичного процесу, вона набуває виключної ваги. Аргументованість, достовірність, майстерність в апеляціях до громадської думки створюють передумови для успішності реалізації політичного курсу, підвищують авторитет влади, суспільну довіру до неї. І навпаки, невміле маніпулювання суспільною думкою, наявність суперечностей, невизначеність, фальш можуть завдати репутаційних втрат істеблішменту, знизити результативність діяльності у сфері політики.

У середині лютого 2015 р. в Мінську на переговорах «Нормандської четвірки» було досягнуто домовленостей, які, зокрема, передбачали припинення бойових дій на території Донецької та Луганської областей. Незаконні збройні формування при підтримці військових частин російської армії продовжували наступ на Дебальцівському напрямку, намагаючись оточити й повністю знищити українські збройні сили, що тримали оборону м. Дебальцево. Бойові дії мали запеклий характер, під натиском супротивника українські війська були змушені 18–19 лютого 2015 р. залишити Дебальцево. Ще до закінчення відступу президент П. Порошенко у своєму мікроблозі в Twitter повідомив: «Наші частини і підрозділи вийшли планово і організовано. Повністю з бойовою технікою, з танками, з БМП, з автомобільною технікою».

Дійсно, кінцевої мети наступу на Дебальцево – повного оточення, ліквідації або примусу до капітуляції українського військового угруповання нападниками досягнуто не було. Але стратегічно важливий залізничний вузол і місто Дебальцево було залишене. Від журналістів, які перебували в зоні бойових дій, військових – безпосередніх учасників оборони Дебальцево й відступу дуже скоро стало широко відомо про значні людські втрати, велику кількість залишеної (у тому числі в технічно-справному стані) військової техніки, неорганізованість відступу – деякі військові підрозділи взагалі не отримували ніяких наказів, зокрема про відступ. Разом з тим офіційні представники керівництва Збройних Сил України продовжували підтримувати в своїх інформаційних повідомленнях тон, що був заданий повідомленням Президента. Цей дисонанс не міг не викликати суспільної недовіри, обурення й підозри в тому, що високі державні та військові посадовці або не володіють ситуацією, або намагаються прикрити власну нездатність і помилки.

Проходили тижні, але дієвих спроб виправити явно програшну інформаційну ситуацію істеблішментом не робилось. А 11 березня 2015 р. на спільному брифінгу з прем'єр-міністром Королівства Швеції Ст. Левеном Президент України П. Порошенко високо оцінив результати Дебальцівської операції, вказавши, що втрати української сторони становлять 66 загиблих і близько 300 поранених. Західна преса, яка вже до того назвала Дебальцево «поразкою Європи», була здивована «позитивними оцінками П. Порошенка» [3]. Наведений аналіз спроби українського керівництва

надати вигідного спрямування інформаційному потоку щодо висвітлення Дебальцівської операції, дає змогу зробити такі висновки: по-перше, із самого початку було явно неправильно обрано тональність оцінки того, що відбулося. По-друге, у процесі розвитку й розгортання в інформаційному просторі ситуації навколо вказаних подій, не було продемонстровано здатності до врахування негативних обставин, що склались, та відповідної корекції зайнятої позиції. Спроба Президента України виступити в ролі ініціатора в оцінці цих трагічних подій була викликана, мабуть, бажанням вплинути на сприйняття громадськістю й міжнародними партнерами наслідків відступу з Дебальцевого українських військ у більш позитивному плані, але, з іншого боку, різко звузило для українських можновладців здатність до об'єктивності аналітики в публічному просторі.

Інший приклад пов'язаний з подіями, що відбувались восени 2015 р. напередодні другої річниці початку Майдану. У суспільстві зростало напруження, викликане очікуваннями на результати розслідувань та покарання винних у злочинах проти учасників масових протестних акцій, що призвели до загибелі понад 100 протестувальників («Небесна сотня»), сотень поранених, десятків зниклих без вісті. Втрати правоохоронців також вираховувались десятками. У звітах міжнародних правозахисних організацій, публікаціях у ЗМІ, заявах політиків і громадських діячів лунали звинувачення в затягуванні розслідування та саботажі з боку слідства й правоохоронної та судової систем. За таких умов 16 листопада 2015 р. на офіційному сайті Генеральної прокуратури України з'явилося повідомлення про те, що на виконання доручення Президента України П. Порошенка 17–19 листопада 2015 р. начальник Головного слідчого управління ГПУ С. Горбатюк проведе брифінг про розслідування злочинів проти учасників Революції Гідності. На 20 листопада 2015 р. було анонсовано заключний спільний брифінг за участю Генерального Прокурора України В. Шокіна, міністра внутрішніх справ А. Авакова й Голови СБУ В. Грицака [2].

У ході триденного звіту в прямому ефірі декількох загальнонаціональних телеканалів Головним слідчим управлінням ГПУ було оприлюднено великий за обсягом масив інформації про проведену роботу, вказано на великі труднощі розслідування, відзначено, що попереду значно більше ще не зробленого, ніж одержаних здобутків. У потоці інформації було буквально «потоплено» конкретне, достатньо скромне досягнення – під арештом перебувають всього двоє звинувачених рядових виконавців. Анонсований спільний брифінг керівників силових відомств узагалі не відбувся, що було прямим невиконанням вищими посадовими особами доручення Президента. Ситуація виглядала так, що керівникам силових відомств немає чого пред'явити громадськості, крім взаємних претензій. Відповіді на запит суспільства практично не було надано. Як результат – зростання недовіри й незадоволення владою.

Наведена інформаційна акція має ознаки використання спінтехнологій. Це намагання відволікання уваги, реінтретрація власної не-

гативної ситуації. Насправді малоефективними виявилися як сценарій, так і вправність щодо його підготовки та реалізації виконавцями. Відмова від проведення заключного спільного брифінгу, з одного боку, виявилась для організаторів цієї інформаційної акції «меншим злом» і свідченням фіаско; з іншого – показала здатність до аналізу ходу операції й спроб корегування планів з урахуванням реалій.

Висновки. Твердження про те, що діяльність в інформаційному просторі потребує високої технологічної майстерності й професіоналізму, справедливо може бути зараховано до розряду банальних, що аж ніяк не перекреслює самого цього факту. Спроба аналізу наведених прикладів, коло яких можна значно розширити, підводить до висновків щодо «вічних» проблем, зокрема співвідношення політики і моралі. Здається очевидною певна обмеженість поля застосування спін-технології як засобу маніпуляції суспільною свідомістю – як з практичної, так і головне – морально-етичної точки зору. Особливо це стосується висвітлення подій, які мають елементи гостро-емоційних переживань у соціальній психології, а іноді набувають навіть трагічного характеру. Використання інформаційних технологій, зокрема, спін-докторингу (особливо владою), умовно можна було б прирівняти до застосування зброї – з погляду вправності, обмеженості поля використання, часто непередбачуваності наслідків.

Список використаної літератури

1. Почепцов Г. Г. Спин-доктор и его работа: нетрадиционные методы управления информационным пространством. [Электронный ресурс] / Г. Г. Почепцов. – Режим доступа: www.telekritika.ua/yudi/2001-11-30.
2. ГПУ, МВД, та СБУ про результати розслідування протидії мирним акціям протесту, розгін студентського Майдану та інших акцій протесту у грудні 2014 року, кримінальне та адміністративне переслідування активістів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/ua/news.html. 17.11.2015.
3. Эйдеман И. В. Прорыв в будущее. Социология интернет-революции / И. В. Эйдеман. – Москва : ОГИ, 2007. – 384 с.
4. Рожков М. Остановка колон украинской армии в Дебальцево – что это было на самом деле? [Электронный ресурс] / М. Рожков. – Режим доступа: korespondent.net/ukraine/politic/3481699.
5. Гуляев О. В. Спін-технології в політиці як дієвий антикризовий засіб / О. В. Гуляев // Грані. – 2011. – № 1. – С. 137–140.
6. Федорченко С. Н. PR-технология спин-докторинга / С. Н. Федорченко // Вестник МГОУ. – 2011. – Т. 4. – С. 73–79.
7. Watts D. Political Communication Today / D. Watts. – Manchester : Academia, 1997.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2016.

Возница Ю. В. Спин-докторинг и его применение украинским истеблишментом в медиа

В статье рассмотрено использование спин-докторинга в медиа как технологии влияния на общественное сознание. Исследованы типологии спин-докторинга, этапы, методы и цели его применения. Проанализированы особенности использования спин-технологий украинским истеблишментом в современном политическом процессе на примерах информационных кампаний, связанных с вооруженным конфликтом и расследованием преступлений против участников Революции Достоинства. Сделан вывод

о недопустимости со стороны истеблишмента практики дезинформации и извращения фактов, особенно в отношении событий, остро переживаемых обществом.

Ключевые слова: *спин-технология, спин-доктор, типология спина, этапы применения спин-технологий, общественное доверие.*

Vizny'sya Yu. Spin-Doktorynh and its Application in the Ukrainian Media Establishment

The article states that the center of political opposition is increasingly shifting to the cyber sphere, the political process is increasingly forced to work with a wide range of online resources, private blogs, forums, popular websites. It claims that Internet communication has become one of the most powerful methods of mobilizing participants of mass protests of the second decade of the XXI century, which lead to the effects of geopolitical scale.

The purpose of the proposed work is an attempt to reveal the essence of technology of «spin» or «spin-doctoring» and to analyze some features of its use in the media space of Ukraine by Ukrainian establishment. In the article overviewed research and publications on the issue of the use of technology as a spin-control methods in information space by Western and domestic political science. We study the etymology and origin of the terms «spin» and «spin-doctoring» and attempts to analyze the definition of this phenomena by various researchers. Attention is paid to the basic control methods in the information space by means of spin and typology of the use of technology the «spin-doctrine».

The main part of the study examines, in particular, information activities of Ukrainian establishment regarding coverage of the armed conflict in Eastern Ukraine in February 2015 (fights near Debaltsevo, Donetsk region, Ukraine). It is concluded that the information campaign, which was held by Ukrainian official circles and which was started by P. Poroshenko himself, carried the items of spin- technology, failed to distort the true state of affairs. The categorical way of claims and the engagement created the dissonance with the information from other sources and significantly undermined the credibility of the Ukrainian leadership positions.

We consider another example that is linked to the report from November 2015 made by the heads of law enforcement bodies of Ukraine concerning the results of the investigation of crimes against the participants of the Revolution of Dignity (2013–2014). The article characterized this report as an example of spin-technology to distract and to re-interpretate their own negative state. During the three-day briefing, the Ukrainian officials failed to convince the public with the impact of the investigation. During the information campaign was made controversial attempt to prevent publication about the lack of coordination in the actions of the General Prosecutor's Office, Homeland Ukraine Security (the SBU) and the Ministry for Internal Affairs to investigate crimes against defenders of Euromaidan that led to the cancellation of previously announced joint public speaking of the heads of law enforcement agencies. In this case, the tactics to use spin technology has attempted to be changed due to the negative reaction of the public and to the failure of coordination between various law enforcement agencies.

The article concludes that the scope of the spin-technologies is limited, including by government officials, as a method of manipulating by public consciousness as from practical and, most importantly, from moral and ethical points of view. This is especially true as for coverage of events that have elements of hard emotional stress in social psychology and are tragic. The consequences of deliberate distortion of information by public officials are public frustration and the loss of government authority.

Key words: *spin-technology, spin-doctor, typology of the spin, stages of the use of the spin, public trust.*